

N.Y.C. TIME
זמן הדלקת נרות - 4:24
סוף זמני ק"ש - 8:57
9:33 -
סוף זמן תפלה - 10:27
דף היומי לשבת: סנהדרין י"ח

בס"ד, עש"ק פ' ויגש - שנת תשפ"ה לפ"ק

פרשת ויגש

ועיין במזרחי שהעיר, דאיוזו ראי' היא מה שהוא נימול; דילמא מבני קטורה הוא שהיו נימולים. וגם הראי' ממה שדיבר בלשון הקודש אינה ראי', מפני שלשון הקודש הנה לשון בני ארץ כנען, ומסתמא רבים במצרים היו יודעים אותה כי ארץ מצרים וארץ כנען קרובות הן מאד. וכותב המזרחי: מ"מ בהתחבר ראיית המילה עם ראיית הלשון היא ראי' גדולה בלי ספק, מפני שבני קטורה שהם הנימולים הם רחוקים ממצרים מאד, ולא ימצא מהם בארץ מצרים רק מעט מן המעט, ואפילו אותו מעט מן המעט לא יהי' יודע לשון הקודש של בני ארץ כנען, ולכן חיבורי המילה והלשון יחד הוא ראי' גדולה בלי ספק, עיי"ש. ועיין בחזקוני ובגור ארי'.

ואפשר לומר דאצל יוסף המילה בעצמה היתה סימן מובהק, שהרי דרשו חז"ל עה"פ: "אלה תולדות יעקב יוסף" (לז:ב) דכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, ומה יעקב נולד מהול, אף יוסף נולד מהול (עיי' בראשית רבה פרשה פ"ד:ר).

ועיין במהרש"א בפ"ק דסוטה (יב:), דעל מה שאמרה בת פרעה כשראתה את משה: "מילדי העברים זה" הקשו בגמ', מנא ידעה שמילדי העברים, וקאמר, שראתה אותו מהול. והקשה המהרש"א דלמאן דאמר שנולד משה מהול, איך הכירה בת פרעה שמשה הוא מילדי העברים. ומסביר המהרש"א: בת פרעה חשבה שהוא נימול כי הנולדים מהול הם מועטים, ושוב כותב המהרש"א: ולמאן דאמר שנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית, ניחא טפי, שיש להכיר בין הנימול ובין הנולד מהול.

ולפ"ז יש לומר שמה שהראה יוסף לאחיו שהוא נולד מהול - שניכר בין מי שנימול למי שנולד מהול, והנולד מהול הוא מילתא דלא שכחא, הרי זה סימן מובהק שהוא באמת יוסף - שזה דבר שהי' ידוע רק לבני משפחתו.

ועיין בחתם סופר עה"ת עה"פ: "גשו נא אלי ויגשו" שמביא דברי רש"י: והראה להם שהוא מהול. והקשה החת"ס: אפילו מרחוק נראה זה, ולא צריך להגשה. וכותב החת"ס להסביר ע"פ מה שאחז"ל שיוסף נולד מהול, וז"ל: יוסף לא נימול ביד, רק הטיפו ממנו דם ברית בראש הגוי' כדינא, והי' צריך הגשה אליו לעיין בהבטה ודקדוק שאינו מהול בידים אלא נברא כך מתחילת ברייתו, ויציצו בו היטב ויכירו כי עכ"פ הטיפו ממנו דם ברית, וזה צריך הגשה אליו ועיין רב, ומזה יבינו שאיננו ערבי וגבעוני [שג"כ נימולים]. אך למאן דס"ל סימנים לאו דאורייתא, אין לסמוך על סימן אחד, אך בצירוף שני סימנים הוה כסימן מובהק, על כן הוצרך "כי פי המדבר אליכם" - בלשון הקודש, עכ"ל.

ולפי דברינו מדוקדק שפיר מה שצוה יוסף את אחיו: "והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים ואת כל אשר ראיתם" (מה:יג) - דהיינו לא רק שהוא מהול, אלא יותר - שהוא נולד מהול - שזו ראי' גדולה לזהותו שהוא יוסף.

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וגו'" (מד:יח). איתא במדרש (בי"ר פצ"ג:ר): א"ר סימון, בנימוסות שלנו כתיב 'אם אין לו ונמכר בגניבתו' (שמות כב:ב), וזה יש לו.

בספר אהל יעקב מובא מהמגיד מדובנא זצ"ל: השאלה הזאת נפלאה מאד, מה להם להקשות לו ממה שכתוב בנימוס שלהם, הלא המה חשבו עליו שהוא איש מצרי, ומה לו לאיש מצרי דת ישראל ונימוס ישראל?

[אמר] הכותב והמסדר, נשאל נשאל מו"ר ז"ל השאלה הזאת מאת אחרים, והתנו עמו שיאמר ביאור על מאמר זה בלא משל. וזהו אשר השיב להם: כי השבטים לא טענו לדון אותם בדין תורה ודת ישראל, כי מה למצרי דת ישראל, רק טענתם היתה לדון אותם בדין שכלי וענין שכלי, הלא גם בעלי דתות אחרות לא ידחקו מה שהשכל מחייב אותם.

כי הנה אנחנו עם בית ישראל, הגם שאנחנו מאמינים בתורה שהיא אלקית - תורה מן השמים, עם כל זאת הלא היא נחמדת גם לשכל אנושי, כמאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט:ט), כולם נכוחים למבין וכו'. והנה פה כתבה התורה ענין נגד השכל - "ואם אין לו ונמכר בגניבתו". מי יאבה לקנות אותו, מי יאבה להכניסו בביתו, הלא יגנוב ממנו כל אשר לו בבית. ובעל כרחנו מוכרחים לומר שיוזמן קונה גם עליו, והטעם כי אצלו לא יגנוב, כי תחילה גנב בעבור שלא הי' לו במה לפרנס את עצמו ומפני דחקו הי' גנב, וכבר יש עליו התנצלות גדולה מפי שלמה המלך עליו השלום: "לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב" (משלי ו:ל). משא"כ עתה כאשר יהי' סמוך על שלחנו ויספיק לו כל מחסוריו, למה יגנוב. אמנם, כל דבר התנצלות זאת יש להשיב רק על הגנב מפני דחקו, עליו יש לומר כאשר לא יהי' לו דוחק אז לא יגנוב.

זהו טענת השבטים: כתיב בנימוסין שלנו 'ואם אין לו ונמכר בגניבתו'. לא כן בנימין זה, הלא יש לו - הלא הוא עשיר ועם כל זה גנב, וא"כ למה לך כזה לקחת אותו שיהי' עבד בביתך, הלא יגנוב ממך כל אשר יש לך. וא"כ בעל כרחו מוכח הדבר שאתה יודע האמת שאינו גנב ח"ו, רק בעלילה באת עליו. והענין נחמד.

"ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי וגו'" (מה:ד). ופירש"י בא"ד: והראה להם שהוא מהול. ולקמן עה"פ: "והנה עיניכם רואות וגו' כי פי המדבר אליכם" (מה:יב) פירש"י: "והנה עיניכם רואות" - בכבודי, ושאני אחיכם ושאני מהול ככם. ועוד, "כי פי המדבר אליכם" - בלשון הקודש.

חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם פרעה שבט לנוי שהיו חכמיהם וזקניהם, והכל סיבה מאת ה'.

בביאור הרמב"ן שבחומש עזר והדר איתא: כלומר, זהו הטעם שלא היו שבט לוי בכלל השיעבוד, כיון שהם היו מורי הוראה בקרב ישראל והיו משוחררים ממס המלך. וראה בחמדת ימים שביאר מדוע התיר להם פרעה שילמדו ויעסקו במצות, כדי שיוכל להתפאר ששלט על שבעים אומות וגם על ישראל. [כלומר, אם ישארו בדתם יהיו נכרים שבני ישראל הם וידעו ששלט עליהם. וראה במשכיל לדוד שכיון שעתידים להיות משרתי עליון, לכך סיבב שלא יהיו משועבדים לפרעה. וכתב שדבר זה ביקשה בתי' בת פרעה מאביה לתת חירות לשבטו של משה, ונשאר הדבר לחוק].

ועיין בספר אמת ליעקב להג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל ב'פ' ויגש (מז:ל) דאיתא שם: זה שפטר את הכהנים מהמס שהטיל על כולם ה' משום שיוסף רצה שיהי' שבט אחד בישראל - שבט לוי - שיהיו פטורים ממס, ולכן, כשגזר פרעה עליהם לעבוד [בימי משה] הרי היו פטורים בני לוי מזה, כי כן ה' החוק בארץ מצרים שנעשה על ידי יוסף ששבט הכהונה פטור ממסים ומכיון שהעבדות של בני ישראל ה' בתורת מס, וכדכתיב: "וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם" (שמות א:יא), לכן שבט לוי שהי' פטור מכל מס - שהרי פרנסתו מאוצר המלוכה - ה' פטור מעבודה.

בהערות שעל האמת ליעקב איתא: לעיקר חידושו של רבינו שמפרשה זו המקור לפטור תלמידי חכמים ממס העיר, מצאתי מקור נאמן בספר חסידים (הוצאת מוסד הרב קוק סי' רצ"ג) וז"ל: "רק אדמת הכהנים לבדם לא היתה לפרעה" (בראשית מז:כו). למה הוצרך זה לכתוב בתורה. אלא לומר לך, אם המלך מטיל מס על העיר, בני העיר יתנו, ותלמידי חכמים שעוסקים בתורה יומם ולילה לא יתנו עמם דבר, כי לא בעבורם הוטל על העיר. אלא בעון עמי הארץ, ותורת אלקים משמרתם, הנה פרעה לכהנים לעבודת אלילים עשה טובה, וכל שכן עבדי ה' שיהיו ישראל מספיקים כל צרכיהם, שנאמר: "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם" (תהלים לז:כה), אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם, עכ"ל. הבה נעיין בדיני פטור תלמידי חכמים ממסים.

בפ"ח דנדרים (סב:) איתא: אמר רבא, שרי לי' לצורבא מרבנן למימר לא יאהבנא כרגא (מותר לתלמיד חכם לומר איני רוצה ליתן מס בשביל שאני חכם). דכתיב: "מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהם" (עזרא ז:כג) [מיני המסים האלה אין ממשלה ורשות להטיל עליהם]. אמר רב יהודה "מנדה" - זו מנת המלך [גביית המסים שהם מטילים תמיד על בני המדינה] "בלו" - זה כסף גולגולתא [מס לפי הגולגולת]: "והלך" - זו ארנונא [סעודת המלך כשהולך ממקום למקום].

בפ"ק דב"ב (ז:) איתא: רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן [פירש"י: הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם]. אמר ריש לקיש, רבנן לא צריכי נטירותא [אין צריכים שמירה, דמעשיהם מגינים עליהם] וכו'. רב חנן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן [הטיל מס על הרבנן] א"ל רב נחמן בר יצחק, עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי. אדאורייתא, דכתיב: "אף חובב עמים כל קדושו בידך" (דברים לג:ג) [פירש"י, קדושו של ישראל בידך (הם) לשומרן]. אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אפילו בשעה שאתה מחבב עמים - כל קדושו יהיו בידך, והם תכו לרגלך. תני רב יוסף, אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. ישא מדברותיך - לישא וליתן בדבורותיו של מקום. אדנביאי, דכתיב: "גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים" (הושע ה:י) [פירש"י ואף (אם) מועטין הן השונין בעמים יחלו ממשא מלך ושרים יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים] וכו'. אדכתובי דכתיב:

"ויברך יעקב את פרעה ויצא מלפני פרעה" (מז:י). כתב רש"י בשם המדרש: ומה ברכה ברכו? שיעלה נילוס לרגליו, לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה. ומברכתו של יעקב ואילך היה פרעה בא [עומד] על נילוס, והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ.

בספר באר יוסף איתא: מה ששאלו חז"ל 'מה ברכה ברכו', וקבעו ברכה זו ביחוד, יתכן שחז"ל תמהו איך אפשר שיעקב אבינו יברך לאותו רשע שהי' עובד ע"ז ושטוף בכשפים וכל תועבה. ומצינו גבי אברהם, אע"פ שמסר לו הקב"ה את הברכות, נתיירא לברך את יצחק בנו מפני שצפה שיצא ממנו עשו, כמו שהביא רש"י (כה:יא). ועוד, כיון שידע שהקב"ה עתיד להפרע ממלך מצרים ולהכותו במכות גדולות ונפלאות, כמו שהי' מסור בידו מאברהם "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" - בודאי שהי' יעקב אבינו נזהר מלברך את מי שהוא עתיד ללקות מהקב"ה.

ואולי אם באמת ה' יעקב מברך את פרעה בכללות, לא ה' אפשר שהקב"ה ייסרהו בכ"כ פורעניות, וכעין שהביא רש"י (א:כב) שאף החיות הוצרכו לברכה מהקב"ה, אלא מפני שהנחש שעתידי לקללה, לכן לא ברכו כדי שלא יהא הוא בכלל. וא"כ יקשה בכאן איך בירך יעקב את פרעה. וזהו כוונתם 'ומה ברכה ברכו'.

והתשובה היא שבאמת את פרעה בעצמו לא בירך כלל, אלא הברכה היתה רק כשיצא לקראת הנילוס, אז יעלו המים לקראתו. וכיון שלא בירך את פרעה בעצמו ואת עמו בכללות, אלא שהיתה ברכה בפרטות רק לענין הזה שיעלה הנילוס וישקה את הארץ, ושהוא תועלת גם לבנ"י שישבו בארץ, מעתה לא היתה מניעה שיבואו עליהם כל העשר מכות וכל האותות והמפותים, כי כל אלה לא היו בניגוד לברכתו, כיון שהברכה היתה מיוחדת רק לפרט זה שהזכירו חז"ל.

בענין פטור תלמידי חכמים ממסים

בסוף פירשנו כתוב: "ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה כי מכרו מצרים איש שדהו כי חזק עליהם הרעב ותהי הארץ לפרעה" (מז:כ). "רק אדמת הכהנים לא קנה כי חוק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חוקם אשר נתן להם פרעה, על כן לא מכרו את אדמתם" (שם:כב).

עה"פ: "רק אדמת הכהנים לא קנה", איתא בתרגום יונתן (ע"פ הביאור יונתן): בגלל שראו לו זכות בזמן שרצה אדונו להורגו והצילוהו מדין מיתה, כמו שכתב [התרגום יונתן] לעיל (לט:ב) שהכומרים בדקו והוכיחו שלא שכב יוסף עם אשת פוטיפר, ולכן לא הרגו פוטיפר, עיי"ש. וכן הוא ב[מדרש] שכל טוב (פסוק כ"ז): למה הסכים יוסף עם פרעה לתת בר לכומרים חנם. לפי שהם ראו לו זכות במעשה אשת פוטיפר. ועיין בזה באריכות בפענח רזא וברבי"א ובהדר זקנים מבעלי התוס'.

ועיין בפענח רזא שהקשה, הא כתיב "כי חוק לכהנים מאת פרעה" דמשמע שמדין פרעה ה' אסור למכור אדמתם. ותירץ, דשמא לאחר שדברו טוב על יוסף השפיע יוסף על פרעה שישים אותו לחוק.

והנה ב'פ' שמות, עה"פ: "ויאמר אליהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם" (ה:ד), כותב רש"י בשם המדרש: לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתים אבל מלאכת שיעבוד מצרים לא היתה על שבט לוי. ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות. וכותב הרמב"ן: ומנהג בכל עם להיות להם

"מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם" (עזרא ז:כד), ואמר רב יהודה, "מנדה" - זו מנת המלך [פירש"י, מגבת מסים שהן מטילין תמיד על בני המדינה], "בלו" - זו כסף, "גולגלתא והלך" - זו ארנוגא.

היוצא מהסוגיא הנ"ל הוא שתלמידי חכמים פטורים משני דברים: (א) השתתפות בהוצאות שמירת העיר, מטעם שאינם צריכים שמירה. (ב) מסים שמטיל המלך על העם להנאת עצמו [דהיינו כרגא וארנוגא].

וכן פסק הרמב"ם בהל' תלמוד תורה (פ"ו ה"י): תלמידי חכמים וכו' ואין גובין מהן לבנין החומה ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן, ולא לתשורת המלך. ואין מחייבים אותן ליתן המס, בין מס שהוא קצוב על בני העיר, בין מס שהוא קצוב על כל איש ואיש, שנאמר: "גם כי יתנו בגויים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים" וכו'.

וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשניות על אבות (פ"ד מ"ה): וכן הקילה התורה מתלמידי חכמים חוקי המלכות מן הארנוגיות ואכסניות החיל, והחוקים המיוחדים בכל איש ואיש והם הנקראים כסף גולגלתו, ופרעון בעבורם הקהל וכו'.

בשו"ע בהל' כבוד תלמיד חכם (יו"ד סי' רמ"ג סע' א-ג) איתא: תלמידי חכמים לא היו יוצאין בעצמם עם שאר העם לעשות בבנין ובחפירות העיר וכיוצא בזה שלא יתבזו בפני עמי הארץ וכיון שהם פטורים אפילו אחרים במקומם אין שוכרין (סע' א').

במה דברים אמורים, כשכל אדם יוצא בעצמו. אבל אם אין יוצאין בעצמם אלא שוכרים אחרים במקומם או גובים ממון מבני העיר לעשותו, אם דבר שצריך לחיי האדם כגון בארות מים וכיוצא בהם - חייבים לתת חלקם [ואם בתחילה הלכו בעצמם ואח"כ נמלכו לשכור אחרים ת"ח חייבים ליתן חלקם] (תשו' מהר"ם במרדכי פ' השותפין). אבל דבר שהוא צריך לשמירת העיר כגון חומות העיר ומגדלותיה ושכר השומרים לא היו חייבין לתת להם כלום, שאין צריכין שמירה שתורתן שמירתם, ולכן היו פטורים מכל מיני מסים בין מסים הקצובים על כל בני העיר, בין מס שהוא קצוב על כל איש לבדו, בין הקבועים, בין שאינם קבועים. וחייבים בני העיר לפרוע בשבילם אפילו הקבועים על כל איש ואיש.

ומוסיף הרמ"א: ואפי' אם אמר ההגמון שת"ח עצמם יתנו, חייב הצבור לתת בעדם. ואם החרימו הציבור על ת"ח ליתן, אין בחרם שלהם כלום. ות"ח היה יכול להחרים ולשמת הצבור שיתנו בעדו דמיו (ב"י בשם ח"י ה"ר נחמיה באלשקר סי' י"ט) ואין חילוק אם הת"ח עשיר או עני (ב"י בשם הרמב"ם ורמ"ה ור"י הלוי). ודוקא תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, אבל אין תורתם אומנותם - חייבין. ומיהו, אם יש לו מעט אומנות או מעט משא ומתן להתפרנס בו כדי חייו ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על ד"ת ולומד תדיר, נקרא תורתו אומנותו.

וכותב הרמ"א: ואין חילוק בין שהוא תופס ישיבה או לא רק שהוא מוחזק לת"ח בדורו שידוע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים ותורתו אומנותו כדרך שנתבאר (ח"ה סי' שמ"ב), ואע"ג דאין בדורינו עכשיו חכם לענין שיתנו לו ליטרא דדהבא אם מביישו מ"מ לענין לפטר ממס אין מדקדקים בזה רק שיהא מוחזק לת"ח כמו שנתבאר (שם סי' שמ"א) ומ"מ יש מקומות שנהגו לפטור ת"ח ממס ויש מקומות שנהגו שלא לפטרן (שם שמ"ב) (סע' ב'). ותלמיד חכם המזולזל במצות ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבציבור (סע' ג').

ועיין בשו"ע חו"מ (סי' קס"ג סע' ד) דאיתא שם: כל הדברים הצריכים לשמירת העיר לוקחים מכל אנשי העיר, ואפילו מהיתומים, חוץ מתלמידי חכמים, שאין תלמידי חכמים צריכים שמירה, שתורתן שומרתן. אבל לתיקון הדרכים והרחובות - אפילו מן החכמים [גובים]. אם כל העם יוצאים ומתקנים בעצמם, לא יצאו תלמידי חכמים עמהם, שאין דרך תלמיד חכם להתזלזל בפני עם הארץ (ועיין ביו"ד סי' רמ"ג סע' א').

עוד כמה דברים השייכים לענייננו מובאים בקובץ בית אהרן וישראל (קובץ קפ"ה עמ' קנ"ה, מאמר דין ת"ח בתשלומי מסים): עיין בחידושי חתם סופר על ב"ב (ז:): שהגביל מאד פטור זה, וז"ל: דעד כאן לא קפטרי רבנן אלא ממס וחומה שהם מצד גלות ישראל וכדמשמע מקרא "כל קדושי בידך" [דפי' רש"י: אפי' בשעה שאתה מחבב עמים, שאתה מצהיב להם פנים, "כל קדושי" - של ישראל, "בידך" - לשומרן] אבל שמירה כדרך שמלכות נשמרים ממלכויות אחרים גם ת"ח חייב כדמוכח ממרדכי דמייטי מירושלמי ושיירי לשכה ע"ש, עכ"ל. ומבואר שת"ח הגר במדינה והיא עושה מלחמות עם מדינה אחרת, אינו נפטר מזה, ורק ענייני שמירת הקהילה מפני הגויים הסובבים שזה שמירת ישראל בגלות, פטור ת"ח.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' ש"ד) הביא דבריו, וביאר שראייתו היא מהמרדכי (ב"ב שם סי' תע"ה) שהביא ירושלמי שחומת ירושלים ומגדלותיה נבנים משיירי הלשכה, והרי גם ת"ח נותן לשיירי הלשכה, ומוכח שגם הוא חייב בשמירת העיר מפני מלחמה של מלכות אחרת, שאי"ז מענייני גלות ישראל אלא כמלחמה בין מלכויות.

ועיין בחזו"א (חו"מ ב"ב סי' ה') שביאר ענין זה שת"ח פטורין משכר שמירה, וז"ל: וה"נ מצאו חכמים שאין ליטול מהם לנטירותא ואחרי שבאמת תורתן מגנת עליהם ואינם נתונים תחת מקרי הטבע כשאר בני אדם, כי השגחתו ית' הוא לפי מדת הבטחון שאדם משליך על בוראו ית', והלכך ראוי ת"ח לפוטרו מנטירותא, עכ"ל. ומשמע שאין לזה שייכות דוקא לענין גלות ישראל בין האומות אלא לענין כל המזיקים.

מה הדין במקום שהתלמידי חכמים דרשו להציב שומרים אך רצו להפטר מלשלם? עיין בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תשנ"ב) שכתב: "הדבר ברור שאם החכמים טוענים לא בעיא נטירותא א"נ דשתקו, אינם חייבים לסייע אותם [את הבעלי בתים], אבל אם הם מודים דבעו נטירותא וצועקים לאמר תעמידו שומרים, הדבר ברור אצלי דחייבים לסייע עמהם הדודא בע"ד כמה עדים והם אמרו דבעי נטירותא", עכ"ל. ולפי"ז גם בימינו בכל מקום שת"ח דורשים להציב שמירה או אבטחה וכדו' גם הם מחויבים להשתתף, ורק במקום שהבעלי בתים דורשים והת"ח שותקים, שם יש מקום לפטור. ועוד כ' שם "ואע"פ שיש טעם אחר כי מסופק אני אם יש עתה מאן דלא בעי נטירותא".

וענין נוסף עי' חזו"א (חו"מ ב"ב סי' ה') שתמה, איך כ' שלא בעי נטירותא; הרי הדין דאין סומכין על הנס, וביאר דאה"נ זה רק פטור ממוני, דבמקום שכל העיר תלמידי חכמים ודאי מחויבים לעשות חומה וכופין זא"ז על כך ואסור להם לא לעשות שמירה, ורק במקום שהת"ח הם מיעוט שם, המון העם יעשו החומה והת"ח פטורים מלהשתתף דסו"ס לא בעי נטירותא, וכאן אין סומכין על הנס דעושין חומה.

ועיין בס' מטל השמים (ח"א סי' נ"ד) שדן בענין זכויות והנחות לבני הישיבות בטוטר"ד, ובתוך דבריו כותב: מעתה נראה לי להסביר המנהג ליטול מס הקצוב המוטל על כל אחד, ולא להטיל המס על הציבור או אנשי עירו, משום דמצינו בזה כמה מח', והוי כעין ספק

ספק מי חשיב מוחזק, האם הציבור או הת"ח, הרי בזה הדין ספק, ואין מוחזקות לת"ח, וממילא אין לחייב את הציבור לשלם מסי הת"ח, ובפרט שבני העיר באי־תשלומים הוי רק שב ואל תעשה, ובזה לא חשיב ספק איסור דאורייתא.

ועיין באוצר המשפט (ח"מ סי' קס"ג סע' ה') שמביא סיכום גדול של דינים השייכים לעניינו.

ספיקא, ספק ראשון אם דוקא במס כללי המוטל על הציבור, בזה פטור הת"ח, או אפי' במס הקצוב על כל איש, ועוד ספק מי נקרא מוחזק בזה, אם הציבור או היחיד, ועוד נראה שיש עוד ספק מה הוא בכלל גדר ת"ח הפטור ממס, האם דוקא בעל הוראות או אפי' תלמיד, ואפי' בת"ח האם דוקא מי שלומד יום ולילה, ואין לו כל עיסוק לפרנסתו, או כל הלומדים, וכן האם דוקא ת"ח שלא מלמד בשכר, אבל לא הת"ח המלמדים בשכר. ובסוף מסיק: ומעתה כיון שיש בזה כמה מח' הוי כספק ספיקא, ויש גם

PARSHAS VAYIGASH
© COPYRIGHT 2025
BY RABBI MATIS BLUM Z"l

נדב בן דבורה לרפ"ש
רוחמה ליבא בת רבקה לרפ"ש
צביה חיה בת לאה ברעניא לרפ"ש
לז"נ פעסא רחל בת דבורה

"ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך" (מה:כד) - ובתרגום יונתן: לא תתנצו על עיסקי זבינתי דילמא ירגזון בכון עברי אורחא.
"And he [Yosef] said to them [his brothers]: 'Do not quarrel on the way.'"

The Targum Yonoson explains that Yosef meant: Do not argue about the fact that you sold me, lest you fall prey to those passing you on the way.

The Meforshim note that as long as there is harmony among Jews, they are protected from attacks by outsiders. However, once there is discord among Bnei Yisroel, enemies from without are given free reign to persecute them [R'L].

"ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גושנה וירא אליו" (מו:כט)

"And Yoseif harnessed his chariot, and he went to greet his father in Goshen. And he appeared to him ..."

Rashi explains: "And he appeared to him" - Yoseif appeared to his father.

Hagaon Rav Naftoli Tropp, Z'T'L', noted that human nature is such that a child who is away from his father's home for many years would develop a great yearning to see his father. When the opportunity finally presents itself to be reunited with his father, all his thoughts focus on the moment that he will see him and ease his [the son's] emotional turmoil.

Yoseif Hatzadik, however, conducted himself differently. In spite of the fact that he had not seen his beloved father for 36 years, when he was finally about to meet him, his main concern at that time was that he should be seen by his father and that his father's heart should be gladdened. He did not emphasize his own personal joy at being able to see his father again. Rather, "He appeared to him."

HALACHIC DISCUSSIONS

(not to be relied upon for Halacha L'Ma'aseh)

Chazal (Brachos 31a) tell us that one should not take leave of his friend unless he shares a *D'var Halacha* with him through which he will remember him.

According to the Hagahos Ya'aveitz and the Chasam Sofer (Teshuvos II Y.D. 235), he should share an actual Halachic concept with his departing friend, while according to the Maharatz Chayus, he can also share an Aggadic thought.

The Divrei Eliyahu (p,67, end of Brachos) relates that the Vilna Gaon Z'T'L', would tell people who were leaving him: "יחיד ורבים הלכה כרבים" as the דבר הלכה פסוקה because the Name of Hashem that accompanies people traveling is יה"ך which are the final letters of the Posuk: "כִּי מֵלֹאכֶיךָ יִצִיחַ לְךָ [לשמרך בכל דרכיך]" (תהלים צא:יא), and also the first letters of: יחיד ורבים הלכה כרבים.

A similar thought is also found in the Igra D'pirka (Remez 21) from the Bnei Yisro's'chor.

QUESTIONS OF THE WEEK

- 1) Is it permissible to cry on Shabbos if one enjoys crying?
- 2) Why was *Loshon Hakodesh* so named?
- 3) Which finger should one use to touch the Mezuzah?
- 4) The Midrash states that after the incident with Shechem, Dina married Shimon. How was she permitted to marry a brother from the same mother and father?
- 5) When was the last time that Asara B'Teves fell on Erev Shabbos? When will it happen again?
- 6) Which one of the Shevatim's sisters was also his mother-in-law?
- 7) Which two women - one mentioned in Parshas Mikeitz and the other in Parshas Vayigash - were adopted?
- 8) What happened to the wagons that Paroh sent to Yaakov?
- 9) When Yaakov came with the *Shevatim* to Egypt, which Bracha did they recite?
- 10) Why did Yaakov and his sons settle in the land of Goshen?
- 11) Concerning which two people mentioned in the Chumash does the Torah use the word "ויגש" which implied that they were prepared for war, appeasement and prayer?

ANSWERS

- 1) According to the Rama (Orach Chaim 288:2), if one derives pleasure from crying, he may cry on Shabbos. The Taz disagrees (see Mishna Berura 4).
- 2) The Rambam (in Moreh Nevuchim) writes that *Loshon Hakodesh* is so named because it contains no impure words - only euphemisms for certain impure terms or expressions. The Ramban (Shmos 30:13) explains that it is called *Loshon Hakodesh* because it is the language with which Hashem created the world and spoke to the Avos and the prophets, and which the Torah is written in.
- 3) The Birkei Yoseif (Yoreh Deah 285) quotes the Ari Z'L, who said that one should touch the Mezuzah using his middle finger.
- 4) The Maharal (Gur Aryeh 46:10) says that Shimon and Dina were permitted to marry since, before Matan Torah, everyone was required to convert individually. Therefore, as converts, they lost their original family ties.
- 5) Asara B'Teves last fell on Erev Shabbos last year, and after this year will again fall on Erev Shabbos תשצ"ה.
- 6) According to the Pirkei D'Rebbi Eliezer (38) and Meseches Sofrim (end), Yoseif married Osnas who was the daughter of Dina and Shechem. Hence, Dina who was Yoseif's sister, was also his mother-in-law. (ועיין בב"ר פפ"ה:ב' ומדרש תדשא פכ"א שחולקים - למכסה עתיק)
- 7) Osnas was adopted by Potifar (see Pirkei D'Rebbi Eliezer 38 and Midrash Agadah on Bereishis 41:45).
- 8) Yehuda burned them because the image of an Avoda Zara was engraved on them (see Bereishis Rabba 94:23 and Yalkut Shimoni 152).
- 9) "מקבץ נדחי עמו ישראל" (see Beis Yosef O.C. 112 in the name of the Shivlei Haleket who quotes this from the Midrash Agadah).
- 10) Since, when Paroh took Sara he gave her the land of Goshen in her Kesuba, that land was later given to Bnei Yisroel to occupy (Pirkei D'Rebbi Eliezer 26).
- 11) Avrohom (Rashi on Bereishis 18:23) and Yehuda (Ba'al Haturim 44:18).

NOW AVAILABLE

The sefer נר מתתיהו is available for purchase:

- in seforim stores
 - via shipping by emailing torahlodaas@gmail.com
 - by picking up in Monsey, Queens, or Lakewood.
- Please be in touch via email.

The sefer מצא טוב שמחות and the set of Torah Lodaas volumes 1-5 are available for purchase. Email to purchase.

Due to many practical considerations, Torah Lodaas is only available through e-mail. Anyone who wishes to dedicate an issue or receive Torah Lodaas is asked to send his name and e-mail address to: TorahLodaas@gmail.com

*The material for this issue has been reprinted
from previous years*